

ISSN: 2149-0821

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 6, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 1-15

Prof. Dr. Emel KOÇ

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi A.B.D.,
emelkoc20@yahoo.com

TÜRKİYE'DE FELSEFE VE FİKİR DERGİLERİ(1849-1980)

Özet

Sürekli yayınlar, düşünce dünyasının olduğu kadar kültürel ortamın da nabzının attığı yerlerdir. Gazete gibi dergi de içinde geliştiği kültürle şekillenen karmaşık bir tarihe sahiptir. Düşünce dergileri Türkiye'deki düşünce hayatının gelişimi konusunda bize detaylı bilgi sağlamışlardır. Türk dergiciliği Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bazı siyasi ve kültürel değişimler geçirerek Türk toplumunda popülerliğini artırmıştır.

Bu çalışma Osmanlı'dan 1980'lere kadar felsefe ve fikir dergileri hakkında bilgi vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Dergi, Felsefe Dergisi, Fikir Dergisi.

PHILOSOPHY AND IDEA JOURNALS IN TURKEY(1849-1980)

Abstract

Periodicals are the pulse beat places both the world of thought and cultural environment. Like the newspaper, the journal has a complex history shaped by the cultures in which it developed. Idea journals had provided detailed information for us on the development of the life of thought in Turkey. The Turkish journal publishing has some political and cultural changes in passing from Ottoman to Republic and increased its popularity in Turkish society.

This study gives information about philosophy and idea journals from the Ottoman Era until the 1980's.

Key words: Philosophy, Journal, Philosophy Journal, Idea Journal.

Dergi ve gazete ortak bir amaca, yani halkı bilgilendirme, insanlara haber ulaştırma amacına hizmet ediyor olsalar da, işlevleri, içerikleri, yayın aralıkları, konularına yönelim tarzları itibarıyla farklılıklar gösterirler.

Gazete ele aldığı konuyu ana hatları ile verirken, kitap uzun süreli bir okumayı gerektirmekte, dergi ise konuları ayrıntılı olarak ele almakta, derinlemesine irdelemeler yapmaktadır. (Gönenç,2006:5)

Dergi; siyaset, bilim, sanat gibi çeşitli alanlarda, genellikle düşünsel nitelikli yazıların yer aldığı, belirli aralıklarla çıkarılan (<https://www.makaleler.com/osmanlida-dergicilik>) bir süreli yayın, “kitap gibi sistemleşmiş düşünceyi değil de, sistemleşmekte olan düşünceyi yayma aracı (http://www.felsefeekibi.com/dergi1/s1_y18.html) olarak tanımlanabilir.

Dergiler, aynen gazeteler gibi yayınlandıkları yılların düşünsel, sosyal, iktisadi yapısını yansıtmakla kalmayıp, düşünsel yaşamın temel eğilimlerinin belirlenmesi konusunda da önemli bir rol oynarlar. Bu açıdan dergiler, içinde yer aldıkları düşünsel ortam ve kültürle şekillenen birer tarihsel belge niteliğindedirler.

Batı’da dergicilik faaliyetleri XVII. yüzyılda ortaya çıkarken bizde ancak iki yüzyıllık bir gecikmenin ardından XIX. yüzyılda başlamıştır. İnsanlık dergisiyle 1665 yılında Fransa’da tanışmış, onu İngiltere izlemiştir. (http://www.felsefeekibi.com/dergi1/s1_y18.html).

Bizde ise matbaanın ülkemize geç gelmesi nedeniyle ancak gazete ile tanışıklığın ardından dergicilik faaliyetleri de başlamıştır. Avrupa’da olduğu gibi ülkemizde de yayınlanan ilk dergiler bilimsel nitelikli dergiler olmuştur.

http://www.academia.edu/31540804/TÜRKİYEDE_DERGİCİLİĞİN_TARİHSEL_GELİŞİMİ

OSMANLI’DAN CUMHURİYET’E FELSEFE VE FİKİR DERGİLERİ

Osmanlı Devleti’nde ilk dergi Tanzimat Dönemi’nde yayınlanmıştır. 1849-1851 yılları arasında 28 sayı yayınlanan aylık dergi *Vekâyi-i Tıbbiye* ilk Türkçe Dergidir. Mesleki nitelikteki bu dergi, sağlık sorunlarına eğilir. İkinci dergimiz, ilk bilim derneğimiz olan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye’nin yayın organı olan, bilimin yanı sıra felsefe konularına da yer veren *Mecmua-i Fünun*’dur. (1862) Söz konusu dergi isminden de kolaylıkla anlaşılacağı gibi bilim, teknik, fen konularına önem veren bir dergi olup, aynı zamanda çeviriler ve derlemelere de yer vermiştir. Dergide Batılı kavram ve terimlerin Türkçelerinin bulunması ve kullanılması için büyük bir çaba sarf edilmiştir. Bu nitelikleri sebebiyle *Mecmua-i Fünun* ansiklopedik bilgi veren dergi olarak adlandırılmıştır. (Kaynardağ, 2002:41; Toprak, 1984: 13-14)

Dağarcık Dergisi Ahmet Mithat Efendi tarafından 1872 yılında on beş günde bir yayınlanan ve on sayı çıkmış olan bir dergidir. Dergide felsefe, fen, edebiyat, hukuk gibi konularda telif ve tercüme makaleler yayınlanmıştır. Tanzimat’tan beri ülkeye girmeye başlamış olan Batı kültürünü yaymak ve halkta okuma merakı uyandırmak amacını güden ve Ahmet Mithat’ın felsefi kariyerinin başlangıcına oturtulabilecek olan *Dağarcık* Dergisindeki metinler, dönemi için oldukça cesur sayılabilecek bir girişimin ürünüdür.

“Veladet”, “İnsan”, “Duvardan Bir Sada” ve “İnsan-Dünyada İnsanın Zuhuru” başlıklı bir seri yazıda Lamarck ve Darwin teorilerine dayanan Ahmet Mithat, materyalist ve evlusionist olarak değerlendirilmeye uygun şeyler söylemiş, kendisine yöneltilen din aleyhtarlığı suçlamalarına karşı Bir Mülahaza-ı Dinîyye ile Mebde ve Mead isimli

makalelerinde özetle tenasuh fikrini benimsemediğini, İslâm davasından zevk aldığını, Kur’an prensiplerini her şeyin üstünde tuttuğunu vb. söylemek suretiyle yanıt vermiştir. Yaşamının sonraki yıllarında ise, İslâm ahlakı ve doktrini ile bağları kuvvetlenmiş olan Ahmet Mithat ilk fikirlerinden vazgeçerek ateizm ve materyalizmi savunan yazıları eleştirmiştir. (Utku, 2003, 162; Ülken, 1994, 115)

XIX.yüzyılın en önemli dergilerinden olan *Servet-i Fünûn*, II. Abdulhamid Döneminde siyasal düşüncenin baskı altında tutulduğu bir ortamda basılan fikir ve edebiyat dergisidir. 1891’de Ahmet İhsan (Tokgöz) tarafından yayınlanmaya başlayan *Servet-i Fünûn*, başlangıçta Batı kökenli bilimsel ve teknik bilgilere yer verirken, yazı işleri müdürlüğüne Tefik Fikret’in getirilmesiyle edebiyat ve sanat ağırlıklı bir dergi haline gelmiş, Edebiyat-ı Cedide’nin yayın organı olmuş ve genç yazar kadrosuyla geleneksel kültür ve edebiyata savaş açmıştır. *Servet-i Fünûn* dergisinin karşısında yer alanlara göre dergi, Fransız edebiyatının etkisinde, millî görüşlere yer vermeyen, kozmopolit bir dergidir. Dil ve üslup bakımından ise halktan kopuk, yapay bir yol izlemektedir. Derginin 1944 yılına kadar devam eden uzun soluklu bir yayın hayatı olmuştur. (Toprak, 1984: 17-18)

II. Meşrutiyetin ilânı ile birlikte basın özgürlüğü alanındaki gelişmeler doğrultusunda yayınlanan dergilerin sayısında bir artış gözlenmekle kalmamış, fikir dergiciliği alanında da gelişmeler olmuştur.

Felsefe dergileri alanında, I. Meşrutiyet’ten II. Meşrutiyet’e geçişteki arayışların fikre yönelmesinin somut bir göstergesi olarak görülen ve Türkiye’de ilk defa tam anlamıyla felsefi denebilecek hareketi meydana getiren *Ulûm-i İktisadiyye ve İctimaiyye Mecmuası*, Ahmet Şuayp, Rıza Tefik ve Mehmet Cavit tarafından 1908 yılında yayınlanmaya başlar. 1911’e kadar 27 sayı yayınlanan dergi, serbestî akımın (liberalizmin) bilim ve sanat dergisi olarak da adlandırılmıştır. (Karakuş, 1995: 108)

Söz konusu derginin çıkış amacı Avrupa’daki yeni fikir gelişmeleriyle beraber özellikle A. Comte ve Le Play’in (1806-1882) fikir ve eserlerinin Türkiye’ye aktarılmasıdır. Derginin ikinci sayısında bu amaçla Salih Zeki ile Halide Salih, A. Comte felsefesini tanıtmışlardır. (Korlaelçi, 2003: 216) *Servet-i Fünun*’un pozitivist dünya görüşü Ahmet Şuayp aracılığıyla bu dergiye de ulaşmıştır. Pozitivist görüş burada gelişerek devam etmiş ve yeni yazarlarla birlikte evrimcilik biçimine dönüşerek evrimcilik, derginin temel ilkesi haline gelmiştir. Derginin Spencer’dan etkilenen yazarları evrim ve organik toplum görüşünde uzlaşmışlardır. (Ülken, 1994:161)

II. Meşrutiyet sonrası felsefe dergisi olmak amacıyla yayınlanması düşünülmüş üç dergi karşımıza çıkar: M. Zekeriya (Sertel)’in 1911 yılında çıkardığı, Selanik’te yayın hayatına giren *Yeni Felsefe Mecmuası*, hemen ertesi yıl Bohor İsrail tarafından İstanbul’da yayınlanan, yalnız tek bir sayısı bilinen, *Ceride-i Felsefiye* ve Baha Tefik’in 1913 yılında İstanbul’da on beş günlük olarak tasarladığı, Batı kaynaklı yeni bir felsefe dili oluşturmaya çalışan, maddeci görüşe ağırlık veren *Felsefe Mecmuası*. Yalnız on sayı çıkan daha sonra cilt halinde tekrar basılan bu dergi isim yönünden önceliği olan *Yeni Felsefe Mecmuası* ve *Ceride-i Felsefiye*’ye göre, amaç ve içerik yönünden ilk felsefe dergisi olarak kabul edilmesinin yanı sıra ilk defa Türkiye’de Büchner ve arkadaşlarının geliştirdiği kaba-bilimci-maddeci felsefenin yayın organı olma özelliğine de sahiptir. (Kafadar 2000: 171 (Dipnot))

Felsefe Mecmuası Türk fikir dünyasında eksikliği hissedilen felsefe, fen ve pozitif bilim alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla 1910 yılında Baha Tevfik’in girişimleriyle kurulan Teceddüd-i İlmî ve Felsefi Kütüphanesinin *Piyano* (1910) ve *XX. Asırda Zeka* (1912) isimli yayın organlarıyla birlikte bir diğer yayın organıdır. Adı geçen bu dergilerde genellikle materyalist, pozitivist ve evolüsyonist içerikli yazılar yayınlanmıştır. Baha Tevfik, *Piyano Mecmuasında* yayınlanan “Edebiyat Kat’iyen Muzırdır” isimli yazısında evrimci ve maddeci fikirleri ileri sürerken, aynı derginin yirmi birinci sayısında ruhun madde cinsinden olduğunu ifade etmiştir. *Piyano* ve *XX. Asırda Zeka Mecmualarında* olduğu gibi *Felsefe Mecmuasında* da materyalist fikirler sistemli olarak savunulmuştur. (Akgün, 1988: 143-155; Akgün, 1999: 51)

Abdülhamid’in baskıcı yönetimine karşı koyan ilk İslâmcı-Türkçü dergi Eşref Edib ve Mehmet Akif’in birlikte çıkardıkları *Sırat-ı Müstakim*’dir. 1908-1925 yılları arasında yayınlanan dergiye Mehmet Akif Ersoy ilk sayıdan itibaren yazılarını verir. İleride Türk Ocağı’na dönüşecek olan Türk Derneği’nin kuruluşu da bu dergide duyurulacaktır. 1925 yılında *Sebilürreşad* adını alan dergi 183 sayı çıkararak 1963 yılında yayın hayatına nokta koyar.(Açıkgöz, 2005: 29)

Sırat-ı Müstakim’de modernist İslâm görüşleri hakimken, *Sebilürreşad* ise gelenekçi İslâm’ın sözcülüğünü üstlenmiştir. Dergide tefsir-i şerif, hadis-i şerif, felsefe, fıkıh, edebiyat, tarih, İslam tarihi, sosyal meseleler gibi konular yer almıştır. (Toprak,1984:21; Özçelik, 2012:17) Ara sıra kesintiye uğramakla birlikte uzun soluklu bir dergi olan *Sırat-ı Müstakim* İslâmcı yayınlar içerisinde en uzun süreli dergi olarak II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e geçiş sürecinin değerlendirilmesi açısından da önemli bir tarihsel belge niteliğindedir.

İlk Türkçü cemiyet olan Türk Derneği 1908’de, Türk Yurdu Cemiyeti 1911’de, Türk Ocağı ise 1912’de kurulmuştur. İlk iki cemiyet uzun ömürlü olmadığı için Türk Yurdu Cemiyeti tarafından çıkarılan *Türk Yurdu* dergisi, zaman içinde Türk Ocağı’nın yayın organı haline gelmiştir. (Sadoğlu, 2005: 37) Çağdaşlaşmayı Türkler için önemli bir mesele olarak belirleyen Türk Yurdu dergisi siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik konuların hemen hemen her birinde yazıların yer aldığı dönemin önemli Türkçü dergilerindedir.

Osmanlı ile Rusya ve Çin’deki Türkler arasındaki kültür birliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynayan Türk Yurdu dergisi, mümkün olduğunca Türklerin çoğu tarafından anlaşılabilir bir Türkçeyi savunmuş ve bunu dergi sütunlarına yansıtmıştır. (Tevetoğlu,1987:726; Sarımay, 2004:116)

Bizde akademik kurumların düzenli dergi çıkarma geleneği 1916 yılında o zamanki adıyla Darülfünun olan üniversitede başlamıştır. *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası* 1916-1923 yılları arasında düzenli olarak yayınlanmıştır. (Kaynardağ, 2002: 42) Edebiyat, coğrafya, tarih, içtimaiyat, felsefe konularının yer aldığı mecmua, Harf İnkılabı sonrasında 1929’dan itibaren Latin harfleriyle yayınlanmıştır. Mecmuada Mehmet Ali Aynî, Mehmet İzzet, Ahmet Naim, Mustafa Şekip, Ferid Kam, İ. Hakkı Baltacıoğlu gibi felsefe alanından pek çok isim yazılarıyla yer almıştır.

1917’de yayın hayatına başlayan, *Yeni Mecmua* 4 yıl 2 ay aradan sonra 1 Ocak 1923’te ikinci kez yayın hayatına merhaba demiştir. İmtiyaz sahibi Falih Rıfkı (Atay)’dır. Bazı çevreler *Yeni Mecmua*’yı İttihat ve Terakki ile bağlantılı gördüklerinden yıpratma girişiminde bulunmuşlardır. Derginin yazarları arasında Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Ahmet Refik, Hüseyin Rahmi yer alır. (Toprak, 1984: 32) Türkçülük akımını ana eksen olarak

kabul eden ve Türkçülüğün ilmî ve edebî zeminini oluşturmaya çalışan bir dergidir.(Açıkgöz, 2005: 29)

CUMHURİYET’TEN 1980’LERE KADAR FELSEFE VE FİKİR DERGİLERİ

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ilk önemli dergi olarak *Dergâh* göze çarpar. Dönemin zor koşulları içerisinde 1921-1923 tarihleri arasında 42 sayı çıkan *Dergâh* 15 günde bir çıkan dergidir. Mesul Müdürlüğünü Mustafa Nihat (Özön)’ün yaptığı derginin isim babası Yahya Kemal (Beyatlı)’dır.

Derginin yazar kadrosunda Halide Edip (Adıvar), Ahmet Haşim, Nurullah Ataç, Falih Rıfkı (Atay), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Mustafa Şekip (Tunç), Mehmet Emin (Erişirgil), İsmail Hikmet (Ertaylan), Mehmet Fuat (Köprülü) Mustafa Nihat (Özön), Ahmet Hamdi (Tanpınar), Ahmet Kutsi (Tecer), Ruşen Eşref (Ünaydın), Hasan Ali (Yücel) ve Ziya Gökalp gibi isimler yer almış bu isimler en az birkaç yazıyla dergiye katkıda bulunmuşlardır.

(<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/32923>)

Milli mücadele içinde yaşayan ve fikir planında onu destekleyen Dergâhçılar, Yahya Kemal’in düşüncelerinin ışığında, yeni bir sanat, kültür ve milliyetçilik görüşünü benimsemişlerdir. Bu görüş, milli kaynaklara inen, milli hayatı günün ve mazinin meselelerinde arayan ve onu Türk Tarih ve coğrafyasının Batı’da da etkilenmiş bir sentezi olarak gören tarih, sanat ve kültür milliyetçiliğidir. Yahya Kemal’in temsil ettiği şiirde mükemmellik ile Ahmet Haşim’in saf şiir fikri, ağırlıklı olarak Dergâh sayfalarında göze çarpmaya başlamıştır. Ahmet Haşim’in "Şiirde Mana" başlıklı ve onun poetikası olarak kabul edilen ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında saf şiir taraftarlarının estetik görüşünü yansıtan yazısı ilk defa Dergâh’ta yayınlanmıştır. Bunun yanında Mustafa Şekip Tunç’un Bergson’dan yaptığı tercüme ve araştırmalar, Türk tekke şiir örnekleri ve bunlar üzerinde yapılan incelemeler, mecmuaya ruhçu ve mistik bir hüviyet kazandırmıştır. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/32923>)

Mustafa Şekip, Dergâh mecmuasını felsefe konusunda sürükleyen isimdir. Mustafa Şekip’in "Şuur ve Hayat" adlı makalesi; ruh, şuur ve hafıza arasındaki münasebetten hareketle Bergson’un bütün felsefesini özetleyen bir konferans metnidir. "Ruh ve Beden" isimli makalede ise Mustafa Şekip gerçekte varlığı olan madde ile gerçekte varlığı olmayan ruh arasındaki münasebeti incelemiştir. "Hakikat ve Şeniyet" Bergson’un William James’in "Pragmatizm" adlı eserine yazdığı önsözdür. "Dirilerin Hayaletleri ve Taharriyat-ı Ruhiye" ise Bergson’un 1913 yılında Londra’da "Taharriyat-ı Ruhiye Cemiyeti"nde verdiği konferansın tam metnidir. (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/32923>)

Cumhuriyet ilan edildiğinde Meşrutiyet yıllarından beri yayınlanmakta olan Dr. Abdullah Cevdet’in kurduğu Kütüphane-i İctihad’ın yayın organı olan *İctihad* (1905) dergisi Batıcı eğilimini ödün vermeksizin sürdürmeye devam etmektedir.

İctihad’da çıkan yazıların büyük bir kısmını felsefe, edebiyat, siyaset ve iktisat konuları oluşturmuştur. İctihad Dergisinde Lucretius, Epicure, Renan, Darwin ve Büchner gibi materyalist düşünürlerin tanıtımı yapılmıştır. Cumhuriyet Döneminde uygulanan Latin Alfabesinin kabul edilmesi, laikliğin benimsenmesi, şapka giyilmesi gibi konular ilk defa İctihad dergisinde ortaya atılarak tartışılmıştır. (Akgün, 1988:132-142; Polat,2000:446-448)

Ziya Gökalp, Malta sürgünü dönüşü toplumbilim ağırlıklı *Küçük Mecmua*’yı (1922) Diyarbakır’da yayınlamıştır. 33 sayı çıkan bu dergi Anadolu’da yayınlanan ilk düşünce dergisi

olma özelliğine sahiptir. (Kaynaradağ, 2002: 42; Toprak, 1984: 32) Dergide felsefe ve sosyolojinin yanı sıra siyasi, iktisadi, ahlaki, dini vb. konularda pek çok makale yayınlanmıştır.

Küçük Mecmua ilk sayısından itibaren milli mücadeleyi desteklemiş, ülkedeki iktisadi ve siyasi gelişmelere uygun olarak yeni insan tipi ve toplum yapısını şekillendirecek düşüncenin alt yapısını besleyici yayınlarda bulunmuştur. (Kahraman, 2002: 529)

On beş günde bir çıkan Mehmed Mesih (Akyiğit) tarafından yayınlanan *Millî Mecmua*, Cumhuriyetin ilk yıllarında millîleşme sorununa değinen bir dergidir. 1923-1928 yılları arasında yayınlanan dergide fikir tartışmalarının yanı sıra sanat ve edebiyat yazıları da yer alır. Ağırlıklı olarak Türk devriminin ilkeleri ve yönelimi, milliyetçiliğin anlamı gibi konuların tartışıldığı derginin kadrosunda Halil Nimetullah (Öztürk), Mehmet Emin (Erişirgil), Mustafa Şekip (Tunç), Mehmet Halit (Bayrı) gibi yazarlar bulunur.(Toprak, 1984: 32)

1925 yılında Konya’da felsefeci Namdar Rahmi ile Naci Fikret’in çıkardığı *Yeni Fikir* dergisi, adından da anlaşılacağı üzere yeni bir fikri, Enerjetizm fikrini Türk düşünce hayatına yerleştirmek amacındadır. Naci Fikret’in “Muhitimizde ilmî ve fikrî bir cereyan açmak gayesiyle bu mecmuayı tesis etmek lüzumunu hissettik.” ifadeleriyle çıkış amacı vurgulanan dergi son sayısını 1929 yılında yayınlamıştır. Yeni Fikir dergisi Anadolu’nun *Küçük Mecmua*’dan sonra ikinci düşünce dergisi olma özelliğine sahiptir.(Karakuş, 1995: 196-197)

Rejim sorunlarının tartışıldığı ve Cumhuriyet yanlısı bir dergi olan *Hayat* 1926-1929 yılları arasında Ankara’da basılan haftalık bir dergidir. Mehmet Emin (Erişirgil)’in yönetiminde yayın hayatını sürdüren derginin yayın ilkesi, Atatürk’ün dile getirdiği *Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir* düşüncesi olmuştur. Dergide, Yeni Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümünde gençlerin her şeyden önce bilimsel bir zihniyetle yetiştirilmeleri öngörülmekte, bilimin yanında sanata da büyük önem verilmektedir.(Günyol, 1984: 88; Kaynaradağ, 2002: 43)

Hayat mecmuasına Köprülüzade Mehmet Fuat, Ali Canib, Fazıl Ahmet, Mustafa Şekip, Mehmet İzzet, Ahmet Refik, Faruk Nafiz gibi dönemin ünlü simaları yazılarıyla katkıda bulunmuşlardır. (Toprak, 1984: 33) Cumhuriyet döneminin sayı itibarıyla en geniş yazar ve şair kadrosunda, dönemin modern düşünce ile milliyetçi görüşü birarada benimsemiş seçkin şahsiyetlerini ve memleketçi eğilimdeki sanatçıları biraraya getiren Hayat mecmuasının Batılı düşünceye açık tuttuğu sayfalarında Türk milli kültürünü ve tarihini yeni bir zihniyetle ele alıp işleyen yazılar da ön planda yer almıştır.(Uçman,2006:522)

Amerika’da ortaya çıkan pragmatizm, *Hayat* dergisinin sayfalarında kendisine oldukça fazla yer bulurken, kimi yazılarda Durkheim, Bergson, Nietzsche gibi çağdaş düşünürlerin etkisi de fark edilmiştir. (Toprak, 1984: 33; Kaynaradağ, 2002: 43)

1920’li yıllar diyalektik materyalizm akımının Türk düşüncesine etki ettiği yıllardır. Ziya Gökalp’in idealizm anlayışına tepki olarak çıkan akım, savaşın olumsuzluklarına, ortaya çıkardığı ümitsizliğe karşı koyan bir anlayış içerisindedir. Bu yıllar aynı zamanda sosyalizmin hız kazandığı yıllardır. Sosyalizmi benimseyen ilim ve sanat dergisi *Kurtuluş* 1919 yılı Eylül ayında yayın dünyasında yerini alır. Dergi 1920 Şubatına kadar 5 sayı çıkar. Solda 1921-1925 yılları arasında 31 sayı yayınlanan ve radikal bir tavır sergileyen dergi ise *Aydınlık* dergisidir. Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası ile yakın bağı olan dergide, tarihsel maddeciliğin eylemsel boyutu vurgulanır. (Toprak, 1984: 33)

1927’de yayımlanan *Felsefe ve İctimâiyât Mecmuası*’nı, lise öğretmeni Servet Berkin çıkarır. Yazarları arasında Hilmi Ziya (Ülken), Hatemi Senih (Sarp), Mustafa Şekip (Tunç), Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) gibi düşünürler bulunur. Dergi, 1928’de Hilmi Ziya (Ülken) tarafından kurulan Felsefe Cemiyeti’nin yayın organıdır. İlk sayıları eski yazı, son üç sayısı yeni yazıyla çıkan derginin ancak 9 sayısı çıkar. (Kaynardağ,2002: 43-44)

Otuza yakın yıllar dergicilikte popülist bir dünya görüşünün hakim olduğu bir dönemdir. Serbest Fırka deneyiminin başarısızlıkla sonuçlanması, parti-devlet-hükümet bütünleşmesine gidilmesi, böylece tek parti yönetiminin tek seçenek olarak ortaya çıkması, Türk Ocaklarının kapatılıp, Cumhuriyet Halk Fırkası ile daha yakın bağlar içinde olan Halkevleri’nin kurulması önemli siyasal gelişmeler olarak karşımıza çıkar. Büyük şehirlerden küçük yerleşim birimlerine kadar yaygın bir biçimde örgütlenen Halkevleri dönemin koşulları içerisinde gereksinim duyulan kültürel eksiklikleri gidermeye çalışmışlar, kendilerine bağlı olarak yayınlanan dergiler yoluyla günün koşulları dahilinde toplumun bilgilendirilmesini amaç edinmişlerdir. Halkevleri ve Halkevleri’ne bağlı olarak yayınlanan 58 dergi vardır ve Genel Merkez Ankara tarafından yayınlanan *Ülkü* de bunlar arasındadır. 1933 yılında yayın dünyasının vitrininde boy gösteren, adını bizzat Atatürk’ün verdiği, 17 yılda 270 sayı çıkan *Ülkü*’de edebiyat, güzel sanatlar, tarih, sosyoloji, felsefe, ekonomi, spor, ziraat, dil, Halkevleri gibi geniş bir yelpazede yazılar yazılmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası’nın yayın organı niteliğinde olan derginin yazarları arasında Falih Rıfkı, Fuat Köprülü, Recep Peker gibi isimleri görebilmek mümkündür. (Toprak, 1984: 37-38; Güz, 2008:65-95)

Dergicilikte popülizmin hakim olduğu yıllarda birkaç dergi bunun dışında yayın yapar. Ahmet Ağaoğlu’nun *Akın*’ı, Sabiha Zekeriya Sertel’in *Projektör*’ü, İsmayıl Hakki Baltacıoğlu’nun *Yeni Adamı* bunlar arasındadır. 1932-1933 yılları arasında faaliyet gösteren *Akın*, özgürlükler sorununu gündeme getirir. Mart 1936’da tek sayı çıkan *Projektör*, emperyalizm ve faşizme karşı çıkar. 1934’te yayınlanmaya başlayan Baltacıoğlu’nun *Yeni Adam*’ı ülkenin toplumsal sorunlarına eğilir. (Toprak, 1984: 49-50)

Yeni Adam dergisi, Cumhuriyet’in temel değerlerini ‘Yeni Adam’ın da savunması gereken değerler olarak belirlemiştir. Derginin adının neden Yeni Adam olduğunu, Baltacıoğlu’nun, “Yeni Adam; milli kimliğe sahip çıkmaktır, toplumu, ulusu, devletinin kuralları ile bütünleşmiş devrimleri benimsemiş, ülke ve dünya sorunları karşısında duyarlı yeni gelişmeler ve oluşumların bilincinde olan yepyeni bir adam” (Kaçmazoğlu, 2001: 315) biçimindeki ifadelerinden çıkarabilmek mümkündür.

Cumhuriyet’in geçen on yıl içinde büyük ölçüde benimsenmeye başladığı yıllarda Atatürkçülük’ü yorumlayan, devrimleri savunan dergiler birer birer yayın hayatına girer. Bu dergilerden en önemlisi 1933-1949 yılları arasında boy gösteren *Yücel*’dir. Hümanizma ve laikliği savunan *Yücel*, Batı klasiklerini değerlendirmeye önem vererek, aynı konuda felsefi yazılara yer vermek suretiyle çağdaş bir kültür ortamına zemin hazırlar. *Yücel* dergisinin benimsediği hümanizma, Hasan Âli Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olmasıyla adeta bir çeşit resmi devlet görüşü haline gelir. (Kaynardağ, 2002: 46)

1930’lu yılların fikir dergiciliğine damgasını vuran süreli yayın ise *Kadro* dergisidir. Türk siyasal hayatına “Kadro Hareketi” olarak adlandırılan düşünce akımını getiren *Kadro* dergisi 1932-1935 yılları arasında 36 sayı yayınlanır. Devletçi bir politika izleyen *Kadro* dergisini, Şevket Süreyya (Aydemir), Burhan Asaf (Belge), Şevki (Yazman) ve Yakup Kadri

(Karaosmanoğlu) çıkarır. Kapitalizmle sosyalizm dışında bir yol arayan *Kadro* dergisi, Marksizmden etkilense de resmi ideolojiyle ters düşmez. (Toprak, 1984: 38)

Şevket Süreyya “Kadro” dergisinin çıkış amacını şöyle açıklamaktadır: “Öyle görünüyor ki, biz Türkiye’de bir inkılâp gerçeği ile karşı karşıyayız ama bir inkılâp nazariyesi ve felsefesi ile karşı karşıya değiliz. Madem ki bir inkılâp vardır, o halde bu inkılâbın bir izahı olmalıdır...Nitekim bir aydın kadro, hem de Mustafa Kemal’in hayatında ve onun gözleri önünde, gene de Türk inkılâbının ideolojisini kendi açısından derlemek, aydınlatmak ve terkip etmek çabasına girmiştir. Bu hareket, Kadro Hareketidir. (Çavdar,1999:308)

1932 yılında Hilmi Ziya (Ülken)’in *Felsefe Yıllığı* çalışması ile karşılaşırız. Hilmi Ziya, bu yıllığın ilk sayısında felsefe ve ruhbilimi açısından kişilik sorununu irdelemiş, aynı konu ikinci sayıda yöntem ve toplumbilim açısından ele alınmıştır. *Yıllık*’ta aynı zamanda Türkiye’de ve yurt dışında yayınlanan felsefe kitapları tanıtılmış ve çevirilere yer verilmiştir. *Felsefe Yıllığı* ancak 2 sayı yayınlanabilmiştir. (Kaynardağ, 2002: 44)

Önemli fikir dergilerimizden bir diğeri Nahit Sırrı Örik ile Sabri Esat Siyavuşgil’in birlikte 1933 yılında çıkarmaya başladıkları ve bir süre sonra da Yaşar Nabi Nayır’ın sorumluluğunda devam eden düşünce ve sanat alanında belirli bir gereksinime yanıt veren *Varlık* dergisidir. Zaman içerisinde *Papirüs*, *Yeni Ufuklar*, *Yansıma*, *Halkın Dostları* gibi düşünce ve sanat dergilerinin ön plana çıkmasıyla etkinliğini yitirmeye başlayan *Varlık* Dergisi’nde Behçet Kemal Çağlar, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Orhan Kemal, Oktay Rifat, Mustafa Şekip vb. gibi isimler yazmışlardır. (Günyol,1984: 94-95)

Hüseyin Cahit Yalçın, 1933-1940 yılları arasında *Fikir Hareketleri* dergisini çıkarır. Derginin yazarları arasında Ahmet Cevat Emre, Osman Ergin, Samet Ağaoğlu, Cemil Birsal gibi isimler vardır. *Fikir Hareketleri* Dergisi’nin sütunlarında “demokrasinin toplumca benimsenmesi ve orta sınıfın güçlenmesi” vb. konular ele alınmıştır. (Topuz, 2003:391)

Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu)’nun kurduğu Türkiye Harsi ve Felsefi Araştırmalar Derneği’nin yayın organı olan *İş Mecmuası* -daha sonra *İş ve Düşünce* adıyla olmak üzere- 1934 -1972 yılları arasında 278 sayı yayınlanır. (Toprak, 1984: 52)

Hilmi Ziya (Ülken), Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Muzaffer Şerif Başoğlu 1938-1943 yılları arasında hümanizmden yana bir tavır sergileyen *İnsan* dergisini çıkarırlar. (Toprak, 1984: 50) Türk aydınının Rönesans bilincini yansıtan derginin sayfalarında felsefeden sosyolojiye, hukuktan edebiyata, telif ve tercüme olmak üzere pek çok düşünce ve tartışmanın yer aldığı görülür. Dergi somuta dönüş, memleketçilik ve hümanizmayı esas alır. (Hilav, 2005: 409) Geniş bir fikir yelpazesi oluşturan dergide ne denli ülke sorunlarına eğilirse o denli insanlığa ulaşacağımız, ne denli somuta yönelirsek o denli evrensele varacağımız düşüncesi vurgulanmıştır. (Ülken, 1994: 387) Derginin yayın hayatı 1943 yılında 25. sayıda sona ermiştir.

II. Dünya Savaşı yıllarında demokratik platform oluşturmaya yönelik sol eğilimli dergiler *Sokak* (1940), *Küllük* (1940), *Yeni İnsanlık* (1940), *Yeni Edebiyat* (1940), *Yürüyüş* (1941) yayınlanmaya başlamıştır. Bunlar N. Hikmet’le başlayan toplumcu gerçekçilik akımının ilk organlarıdır. İlk sayısı 1939’da çıkan *Ses Dergisi* ise sol içerikli bir fikir dergisi olup 1953 yılına değin yayın hayatına devam etmiştir. (Toprak, 1984: 52-53)

1941-1945 yılları arasında Pertev N. Boratav Ankara’da *Yurt ve Dünya* Dergisini yayınladı. *Yurt ve Dünya*’da politika, eğitim, tarih, ekonomi, müzik gibi alanlarda yazılar yayımlandığı gibi edebiyat, dil üzerine yazılara da yer verilmiştir. Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Kemal Bilbaşar hikâyeleriyle; Melih Cevdet Anday, Ömer Faruk Toprak, Rıfat Ilgaz şiirleriyle; Behice Boran, Hüsamettin Bozok, Asım Sarp vb. eleştiri yazılarıyla dergiye katkıda bulunmuşlardır.

Amacı halkı anlamak, tanımak, gerçek kimliğini kavrayabilmek, ona yararlı olmak olarak belirlenen *Yurt ve Dünya* dergisi Marksizmin savunuculuğunu yapıp, *İnsan* Dergisinin hümanist yaklaşımını eleştiren bir tavır içinde olmuştur. *Yurt ve Dünya Dergisi*, D.T.C. Fakültesinde sol kanadı temsil ederken, sağ kanadın sözcülüğünü ise *Dönüm* ve *Millet* dergileri üstlenmiştir. (Ülken, 1994: 387; Atılğan, 2008: 439)

Ankara’da *Yurt ve Dünya* dergisi ile aynı eğilimdeki *Adımlar Dergisi* Behice Boran’ın yönetiminde 1943 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Dergide sosyal bilimler ve edebiyat-sanat birlikte işlenmiştir. Çağdaş toplumsal düşünce hareketleri açısından hümanizmin tartışıldığı, faşizmin eleştirildiği dergide güncel olayların toplumsal boyutları vurgulanmış, toplumcu gerçekçi yazarlar tanıtılmıştır. (Toprak, 1984: 53) Dergi Nisan 1944’te 12. Sayıda iken yayın hayatına son vermiştir.

1940’lı yıllarda yayınlanan sol yönelimli diğer dergiler *Ant* (1945), *Gün* (1946), *Yığın* (1946), *Dost* (1946), *Hür Gençlik* (1946) ve *Söz* (1946)’dür. 1940’lı yıllarda yayın hayatında yer alan dergilerden bir diğeri Köycülüğün temsilciliğini üstlenerek köylü kültürünü temel dayanak noktası yapan aylık Türkçü dergi *Kopuz*’dur. Kopuz Türklüğe en önemli katkıyı sömüren Türk aydınıyla sömürülen Türk köylüsü arasındaki derin uçurumu kaldırmakta görmüştür. (Toprak, 1984: 45-53)

1940-1950’li yıllar arasında *Çınaraltı* (1941-1944), *Doğu* (1942-1951), *Gökbörü* (1942-1943), *Orhun* (1933-1944), *Türkçülük* (1946), *Kürşad* (1947), *Özleyiş* (1946-1947), *Düven* (1947), *Toprak* (1945-1967) gibi Türkçü dergiler yayın hayatında yerlerini almışlardır. (Darendelioğlu, 1968: 201-212) Toprak Dergisi, İ. E. Darendelioğlu’nun çıkarmaya başladığı en uzun ömürlü Türkçü dergilerden biridir. Dergi aralıklarla 1979 yılına kadar yayın hayatını devam ettirmiştir. (Sefercioğlu, 2008: 29)

Felsefe öğretmeni N. Topçu 1939 yılında *Hareket Dergisi*’ni yayınlamaya başlar. Dergi 1982 yılına kadar bazı kesintilerle yayını sürdürür. *Hareket Dergisi*, Tek Parti Döneminin güçlü muhalefet organlarından biridir. Düşünce plânında İslâmiyetçi ve milliyetçi tezleri savunan bir dergi olan *Hareket*, Batılılaşma ile beklenen Rönesans’ın gerçekleşmeyeceğini savunmuş, mistik ve spiritüalist yönüyle aydınlanmaya karşı eleştirel bir tavır takınmıştır. (Toprak, 1984: 52; Kaynardağ, 2002: 47)

Hareket dergisi, Topçu’nun benimsediği hareket (aksiyon) felsefesi bağlamında adlandırılmış bir dergidir. Topçu, Fransız filozof Maurice Blondel’in sistemleştirdiği hareket felsefesini benimsemiştir. Daha ilk yazılarından itibaren *Hareket* dergisinin yerli-milli muhtevasını benimsemiş ve o dönemlerde çok popüler olmasına rağmen Batı’nın eleştirisini yapmaktan da geri kalmamıştır. Hatta derginin ilk sayısındaki “Rönesans Hareketleri” başlıklı yazısında Batı sistemini güçlü bir kavrayışla değerlendirerek sağlam bir eleştirisini yapmıştır. (Doğan, 2006, 360-361).

İslâmcı söylemin öncü dergilerinden bir diğeri Necip Fazıl’ın yönetimindeki *Büyük Doğu Dergisi*’dir. 1943’ten başlayarak aralıklarla 1978’e kadar yayınlanan ve fikri, edebi, siyasi ve dini içerikli bir dergi olan Büyük Doğu, çok partili döneme geçişte kamuoyu oluşumunda etkin bir rol oynamıştır. (Subaşı, 2004: 224)

Üniversite bünyesinde yayınlanan dergilere bakıldığında İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü *Felsefe Seminer Dergisi* 1939’da yayınlanır. Ernst von Aster’in katkılarıyla felsefe alanında ilk akademik periyodik olma girişiminin başlangıcı olan dergi II. Dünya Savaşından kaynaklanan bütçe sıkıntılarında dolayı ancak 1 sayı yayınlanabilmiştir. Ancak bu girişim tamamlanamamış olsa da, dergi ülkemizde felsefi antropoloji, fenomenoloji gibi konulara ilk kez yer vermesi ve Heidegger’den ilk kez bu dergide söz edilmesi açısından önem taşımaktadır. (Kafadar, 2000: 276; Kaynaradağ, 2002: 47-48)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1945 yılında *Felsefe Arkivi*’ni yayınlamaya başlar. Derginin ilk sayısını çıkaranlar Ernst von Aster, W. Kranz, M. Ş. İpşiroğlu, M. Gökberk ve T. Mengüşoğlu’dur. Ernst von Aster, altı yıl önce Felsefe Semineri Dergisinde kalktığı ancak başarıyla sonuçlanamayan akademik periyodik girişimini Felsefe Arkivi ile yeniden başlatır. Felsefe Arkivi Türk felsefecilerinin yayınladığı ilk akademik periyodik olma özelliğine sahiptir. Başlangıçta yılda 4 sayı yayınlanacağı planlanan dergi zaman zaman gecikmeler olsa, verilen aralar uzasa da 1960’lı yıllarda yayın hayatını sürdürüp, 1980’li yıllara ulaşmayı başarmıştır. (Kafadar, 2000: 277 dipnot; Kaynaradağ, 2002: 48-49)

Öte yandan 1945 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünde H. Z. Ülken ile M. Gökberk, felsefe dilimizin gelişmesinde çevirinin önemine dikkat çekerek *Felsefe Tercüme Dergisi*’ni çıkarmaya başlamışlarsa da, bu girişim ilk sayıyla sınırlı kalmıştır. (Kaynaradağ, 2002: 49)

Bir başka tercüme dergisi ise Milli Eğitim Bakanı H. A. Yücel zamanında kurulan *Tercüme Bürosu*’nun yayın organı olan *Tercüme Dergisi*’dir. 1940-1966 yılları arasında yayınlanan dergi Doğulu ve özellikle Batılı yazarlardan çevirilerin ve çeviriler hakkında kritiklerin ve araştırmaların yer aldığı bir dergidir. (Kayaoğlu, 2002: 258-259)

Maarif Vekili Hasan Âli Yücel’in şu ifadeleri *Tercüme* dergisinin yayınlanma amacını ve tercüme konusuna nasıl bakıldığını göstermesi açısından önem taşır: Muayyen kitapların tercümesi teşebbüsü yanında bizzat tercümenin ne olduğu ve nasıl olması lâzım geleceği hakkında bizden başka milletlerin bu hususta neler yaptıklarını da görüp göstererek tercüme işine bir istikamet ve hız vermeği ihmal etmedik. Tercüme mecmuasını bu maksatla Türk münevverine takdim ediyoruz ve kendilerini bu vasıfta sayanları bize yardıma davet ediyoruz. (www.academia.edu/35846057/Kültürel_Mirasın_İzinde_Ankara)

Bu yıllarda yayınlanan bir diğeri dergi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*’dir. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1952 yılında yayın hayatına başlamış ve Türkiye’de ilahiyat alanında uzunca bir süre tek akademik dergi olarak faaliyet göstermiştir. Dergi, Türkiye’de ilahiyat alanında doğru bilginin ve akademik ilmi üslubun tesis edilmesinde öncü rol oynamıştır. (<http://dergipark.gov.tr/auifd>)

1950’de Türkiye yeni bir değişim sürecine girmiştir. Değişen siyasal güçlerle birlikte düşünce ve kültür ortamı da bu değişimden etkilenmiş, çoğulcu demokrasi adına önemli bir

dönem başlamıştır. 1950-1960 yılları arası düşünce dergileri açısından bir hareketliliğin olduğu yıllardır.

1952 yılında Vedat Günyol bir bakıma *Yücel* Dergisinin devamı niteliğini taşıyan *Ufuklar Dergisi*’ni, O. Burian ile birlikte yayınladı. Burian’ın ölümünden sonra dergi, *Yeni Ufuklar* adını alarak 1976 yılına kadar yayın hayatını sürdürür. Yeni Ufuklar hümanizma ve aydınlanma düşüncesine olan bağlılığıyla 1950’lerden sonraki aydın kuşağın oluşumunda etkili bir rol oynamıştır. (Kaynaradağ, 2002: 50; Akşin, 2005: 269)

1950’li yıllara damgasını vuran dergilerden biri de 1954 yılında yayın hayatına başlayan *Forum Dergisi*’dir. Akademisyen dergiciliğinin istisnai bir örneği olan Forum, soğuk savaş ideolojisini bütünüyle benimsemiş olarak net bir anti-Sovyetizm ve anti-Komünizm çizgisine ortaya çıkıp bu sınırlar içinde seviyeli bir tartışma ortamı yaratmaya çalışmıştır. (Baydur, 1998: 773-783) Dergi, Demokrat Parti iktidarına karşı aydınlığın, akılcılığın, hukuk devletinin savunuculuğunu yapmıştır. 1970 yılına kadar yayınlanan dergi 1979’dan itibaren *Yeni Forum* adıyla yayın hayatına devam etmiştir. (Akşin, 2005: 298)

Derginin *Yeni Forum* adıyla çıkan ikinci yayın dönemindeki “Niçin Çıkıyoruz” adlı yazısında *Forum*’un farklı fikirlere açık, objektif bir dergi olacağını vurgusu “Seviyeli olmak, fikri tutarlılığı bulunmak, akılcı ve somut delillerle desteklenmek şartıyla, dergimiz her türlü fikre, yoruma, incelemeye açıktır. Zaten adının simgelediği şekilde, ‘fikre açık olmak’ *Forum*’un başlıca özelliği olacaktır” ifadeleriyle yapılmıştır.

(www.academia.edu/35846057/Kültürel_Mirasın_İzinde_Ankara)

Derginin *Yeni Forum* adıyla çıkan ikinci yayın döneminde öncekinden hayli farklı bir çizgi izlenmiş ve Yeni Forum’da ABD ve vahşi kapitalizm-M. Friedman ve F.A. Hayek tipi liberalizm-çizgisi savunulmuştur. (Akşin, 2005: 298)

Peyami Safa’nın 1953’te çıkarmaya başladığı *Türk Düşüncesi Dergisi* aylık fikir ve sanat dergisi olup, nitelikli yazılarla ülkemizin içine düştüğü bunalımlara köklü çözümler üretmeyi amaçlamıştır. Dergi 1956 yılında 30. Sayısıyla sona ermiştir. (Kaynaradağ, 2002: 50)

1960’lı yıllar Türkiye için yeni bir dönemin başlangıcıdır. 1961 Anayasasında düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü esneten maddelerin yer alması ve insan haklarını hayata geçirebilmek için daha özgür bir ortamın mevcut olmasıyla birlikte düşünce dergiciliğinde yeni bir dönem başlar. Düşünsel tartışmaların geniş bir yelpazede yer aldığı bu dönemde kültür dergilerinin yanı sıra politika dergilerinde de bir hareketlilik olur. (Kaynaradağ, 2002: 50; Toprak, 1984: 54)

Böyle bir atmosferde 1961 yılında *Yön Dergisi* yayın hayatına başlar. Derginin iki mimarı D. Avcıoğlu ve M. Soysal’dır. Bildirisinde uygar, gelişmiş bir toplum olabilmek için hızlı bir iktisadi kalkınma, bunun için de planlı bir devletçiliğin önerildiği *Yön Dergisi* 1967 yılına kadar 222 sayı yayınlanmıştır. Dergi sol nitelikli bir kültür ve düşünce hareketi meydana getirmiştir. (Kaynaradağ, 2002: 50; Akşin, 2005: 280)

Yön Dergisinin ardından 1963 yılında *Sosyal Adalet*, 1967 yılında *Türk Solu* ve *Ant*, 1968 yılında *Aydınlık Sosyalist*, 1969 yılında *Devrim* ve *Emek* Dergileri yayınlanır. http://www.academia.edu/31540804/TÜRKİYEDE_DERGİCİLİĞİN_TARİHSEL_GELİŞİMİ

Bu yıllarda Türkoloji, fikir ve sanat dergisi olan *Ön Asya* (1965-1972) da yayın hayatında yerini alır. Yayınlandığı tarihten itibaren dergi, milli kültür ve sanatımıza yön veren önemli yazılara yer verir. (Sefercioğlu, 2008: 56)

Ötüken 1964-1975 yılları arasında 143 sayı yayınlanan aylık Türkçü dergidir. *Atsız Mecmua*, *Orhun* ve *Orkun* dergilerinin bir devamı niteliğini taşıyan Dergide Türkçülük ülkü ve düşüncelerini Atsız'ın biçimlendirdiği yolda işleyen yazı, yorum ve şiirlere yer verilir. (Sefercioğlu, 2008: 60)

Aylık fikir ve sanat dergisi olan *Milli Kültür* ise Kültür Bakanlığınca 1977 yılında yayınlanmıştır. On birinci sayıdan sonra iktidar değişikliği yüzünden durdurulan dergi, 1979 yılından sonra yeniden yayınlanmaya başlamış, dergide Atatürk, kültür, milli kültür, milliyetçilik, Türk tarihi, edebiyatı, düşüncesi gibi konularda yazılar yayınlanmıştır. (Sefercioğlu, 2008: 72)

İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyeleri tarafından çıkarılan ve II. Dünya Savaşı'nın ardından uzun felaket yıllarından sonra insanlığın kendi varlığı üzerine yeniden düşünmeye başlaması, insan kıymet ve haysiyetinin tekrar tanınması, değişen dünya karşısında bilim ve felsefenin yeniden eski görevine dönerek insanlığın acılarını dindirmesi umuduyla yayınlanmaya başlayan (Çotuksöken,2001: 95) *Felsefe Arkivi* (1945) ve *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1952), yayın hayatlarında 1960'lı yılları katederek 1980'li yıllara ulaşırlar.

Adı geçen dergilere 1963 yılında A.Ü. D.T.C.Fakültesi Felsefe Bölümü tarafından çıkarılmaya başlanan *Araştırma Dergisi* katılmıştır. Dergi, sistematik felsefe, felsefe tarihi, mantık, bilim tarihi, sosyoloji, psikoloji, pedagoji gibi disiplinlerin yöntem itibarıyla birbirlerinin incelemelerini ve kavrayış tarzlarını tamamladıkları düşüncesinden hareketle uzun vadeli bir amaç olarak sözü edilen disiplinlerarası verimli bir işbirliğini sağlamayı umut etmiştir. Dolayısıyla Araştırma Dergisi, monografik yayınları yanında disiplinlerarası işbirliği planında da hizmette bulunarak kendisinden beklentilere yanıt verme arzusunda. (Çotuksöken, 2001: 98) 1963-1972 yılları arasında düzenli olarak yılda bir kez yayınlanan dergi, bir süre kesintiye uğrayarak 1979 yılında XI. Cilt ile yeniden yayın hayatına başlamıştır. 1991 de yayınlanan XIII. Cilt ile birlikte ismi *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe-Sosyoloji-Psikoloji Bölümleri Dergisi* biçiminde değiştirilen dergi, 1994-2003 yılları arasında ikinci bir kesintinin ardından 2003 yılında yayınlanan 16. Sayısıyla *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi* adıyla yayın hayatına tekrar başlamıştır. Ancak bu süreç kısa sürmüş ve dergi 20.sayı ile 2005 yılında yayın hayatına son vermiştir. (Şenel, 2011: 438) Araştırma Dergisi, Felsefe Arkivi ve A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi ülkemizde felsefi düşüncenin oluşumu ve gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Öte yandan 1961 yılından itibaren Köy Enstitüleri Dergisi *İmece* 9 yıl boyunca yayın hayatında boy gösterir. Köy Enstitüleri her tür despotizm ve gericiliğe karşı Aydınlanmanın savunuculuğunu yaparak okuma yazmaya verdikleri önemle cahilliğe karşı savaşımın öncüleri olmuşlar ve düşüncelerini ifade edebilmek amacıyla 112 sayı *İmece Dergisini* yayınlamışlardır. (Kocabaş, 2007: 486)

1968-1972 yılları arasında ise amatör bir grubun yayınladığı ve içinde Kant felsefesinden Heidegger felsefesine kadar çeşitli felsefe yazılarının yer aldığı *Bilge Dergisi*'ni yayın hayatında görebilmek mümkündür. (Kaynaradağ, 2002: 50)

1972-1978 yılları arasında Afşar Timuçin’in *Felsefe Dergisi* yayınlanır. Biri Felsefe diğeri Edebiyat Bölümü olmak üzere iki bölümden oluşan dergi, maddeci ve diyalektik felsefeye eğilimli olup, idealist felsefeyi eleştiren bir tavır içindedir. (Kaynaradağ, 2002: 51)

1975 yılında M. Belge ve arkadaşları tarafından *Birikim Dergisi* yayınlanmaya başlar. Birikim Türk siyasal kültüründe ender görülen uzun soluklu teorik dergilerdendir. Aralıklarla 2000’li yıllara değin yayınlanan derginin uzun yıllar boyunca değışmeyen özelliğı sosyalist hareketin siyasal sorunları ile yoğun biçimde uğraşıp belli görüşler öne sürmesine karşılık, bir siyaset olmaya yönelmeyen tutumuyla alışılanın dışında bir yayın organı olmaya özen göstermesidir. (Argın, 2008: 970)

Bu dergilerin yanı sıra Necdet Uğur’un Milli Eğitim Bakanlığı esnasında *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi* (1979) adıyla bir dergi yayınlanmıştır. İçinde pek çok felsefeciden yapılan çevirilerin yer aldığı dergi, tek sayılık bir girişim olmaktan öteye geçememiştir. (Kaynaradağ, 2002: 51)

1980’li yıllar basının büyük baskılarla karşı karşıya kaldığı yıllar olmuştur. Bu nedenle dergicilikte büyük bir hızla magazinleşme süreci yaşanmaya başlamıştır. http://www.academia.edu/31540804/TÜRKİYEDE_DERGİCİLİĞİN_TARİHSEL_GELİŞİMİ Ancak buna rağmen bu yıllarda da fikir dergilerinin yanı sıra felsefe dergileri yavaş yavaş yayın ve düşünce hayatında yerlerini almaya başlamış ve sayıları her geçen gün artmıştır.

Sonuç yerine; Süreli bir yayın olarak dergiler, özellikle fikir dergileri, aynen gazeteler gibi, yayımlandıkları dönemin düşünsel ve sosyo-kültürel ortamındaki gelişmelere paralel bir işleyiş sergilemişlerdir. Belirli düşünsel eğilim ve yaklaşımlar belirli dergilerde ilk yansımalarını bulmakla kalmamış, bu dergiler aracılığıyla gelişip şekillenmiş, sistemli hale gelmiştir. Bu sebeple toplumsal yaşamın eğilimlerinden bağımsız düşünülemeyen hatta onun bir kesiti niteliğini taşıyan dergiler, yayımlandıkları dönemin düşünsel, yaşantusal, siyasi vb. gelişim ve dönüşümleri hakkında bizlere ışık tutan birer tarihsel belge olma özelliğı taşırlar.

Bu çalışmada 1849-1980 yılları arasında Osmanlı-Türk Düşünce hayatını şekillendiren ve ona yön veren belli başlı felsefe ve fikir dergilerine yer verilmiştir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, N. (2005), “Fikrin mi Var, Dergin Var!.”, *Türk Yurdu*, C. 25, S 213, s. 28-30.
- Akgün, M. (1988), *Materyalizmin Türkiye’ye Girişi ve İlk Etkileri*, Ankara: KTB Yayınları.
- Akgün, M. (1999) “1839-1920 Yılları Arasında Türk Fikir Dünyasında Temsil Edilen İki Felsefi Akım: Rasyonalizm ve Materyalizm”, *Osmanlı*, C. 7, s. 399-409.
- Akşin, S.(2005), “Düşünce Tarihi 1945 Sonrası”, (İçinde, *Türkiye Tarihi 5 Bugünkü Türkiye 1980-2003*), İstanbul: Cem Yayınevi, s. 247-339.
- Argın, Ş. (2008), “Bir Sosyalist Düşünce Platformu: Birikim”, (İçinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Sol*), İstanbul : İletişim Yayınları. s.967-968.
- Atılğan, G. (2008), “Behice Boran”, (İçinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-Sol*),: İstanbul: İletişim Yayınları, s.436-472
- Aydemir, Ş. S.(1990). *Inkılâp ve Kadro*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Baydur, M. (1998), “Cumhuriyet Döneminde Aydınlar ve Dergileri”, *Yeni Türkiye*, S.23-24, Yıl 4, s.773-783.
- Çavdar, T. (1999). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi
- Çotuksöken, B. (2001), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Öğretim ve Araştırma Alanı Olarak Felsefe*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Darendelioğlu, İ.E. (1968), *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Doğan, D. M.(2006). “Nurettin Topçu Hareketi”. (Nurettin Topçu Özel Sayısı). *Hece*, (109), s.360-366 .
- Gönenç, A.Y. (2006), *Türkiye’de ve Fransa’da Dergicilik ve Kadın Dergileri*, İstanbul: İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Günyol, V. (1984), “Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, s.85-122. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Güz, N. (2008), “Kültür Ocakları Olarak Halkevleri ve Halkevleri Dergileri”, *Tüm Yönleriyle Medya ve İletişim*. (Der. M. Işık, A. Erdem). Konya: Eğitim Kitabevi Yayını .
- Hilav, S. (2005), “Düşünce Tarihi 1908-1980” (İçinde, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*), İstanbul: Cem Yayınevi, s.383-414.
- Kaçmazoğlu, H.B. (2001). “Bir Halk Adamı Olarak Aydının Portresi: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu”. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 4(16),s. 199-219.
- Kafadar, O. (2000), *Türkiye’de Kültürel Dönüşümler ve Felsefe Eğitimi*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kahraman, A.(2002) “Küçük Mecmua”, *İslam Ansiklopedisi*, C.26, Ankara, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 528-529
- Karakuş, R. (1995), *1908-1933 Türkiye’de Felsefenin Kavranışı ve Bu Kavranışta Dinin Konumu-Felsefe Serüvenimiz*, İstanbul: Seyran Kitap
- Kayaoğlu,T. (2002), “Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Tercüme Müesseseleri”,(İçinde *Türkler* 15), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Kaynardağ, A. (2002), *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Felsefe*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Kocabaş, K. (2007), “Köy Enstitüleri Kazanımları Üzerinden Günümüzü Konuşabilmek”, (İçinde, *Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Dil, Kültür, Eğitim.*), s. 471-488.
- Özçelik, M. (2012), “Sırat-ı Müstakim-Sebilirreşad Dergisi”, *Değirmen*, S.29-31,Ocak-Haziran.s.12-20.
- Polat, N. H. (2000) “İçtihad”, *İslâm Ansiklopedisi*, C.21 İstanbul. Diyanet Vakfı Yayınları. s.446-448.
- Sadoğlu, H. (2005), “Türk Yurdu” (1911-1931), *Türk Yurdu*, C 25, S 213, s. 37-40.
- Sarıay, Y. (2004) *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sefercioğlu, N. (2008), *Türkçü Dergiler*, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şb. Yayınları.

- Şenel, C. (2011), “Tanzimat’tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi” (İçinde, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*) C.9, S.17, s.433-487.
- Subaşı,N. (2004), “1960 Öncesi İslami Neşriyat Sindirilme, Tahayyül ve Tefekkür” (İçinde *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslamcılık*), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tevetoğlu, F. (1987), “Türkçü Dergiler”, *Türk Kültürü*, S.296, Aralık, s.723-731.
- Toprak, Z. (1984), “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, s.13-54
- Topuz, H. (2003) *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türkmen, H. (2005), “Hareket Dergisi (1939-1982)”, (İçinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-İslamcılık*), İstanbul: İletişim Yayınları. s.715-720
- Uçman, A. (2006) “Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma’lûmât ve Bilgi Mecmuaları”.(İçinde, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*) 4,7,s.519-532.
- Utku,A. (2003) “Ahmet Midhat Efendi” *Felsefe Ansiklopedisi*, Ed.Ahmet Cevizci C.1.s.159-167.
- Ülken, H.Z. (1994), *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları.
- (www.academia.edu/35846057/Kültürel_Mirasın_İzinde_Ankara)
- http://www.academia.edu/31540804/TÜRKİYEDE_DERGİCİLİĞİN_TARİHSEL_GELİŞİMİ
- (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/32923>)
- (<http://dergipark.gov.tr/auifd>)
- (<https://www.makaleler.com/osmanlida-dergicilik>)
- (http://www.felsefeekibi.com/dergi1/s1_y18.html)